

KÖKÉNYESI ZSOLT

FŐNEMESEK AZ ISKOLAPADBAN

A magyarországi és az erdélyi jezsuita iskolahálózat
főúri tanulói a 17–18. században

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

DISSERTATIONES

Seriem fundavit

PÁL FODOR

Redigit

ANTAL MOLNÁR

ELTE | RCH
INSTITUTE OF HISTORY

Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Budapestini, 2026

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK
ÉRTEKEZÉSEK

KÖKÉNYESI ZSOLT

FŐNEMESEK AZ ISKOLAPADBAN

A magyarországi és az erdélyi jezsuita
iskolahálózat főúri tanulói
a 17–18. században

ELTE | HTK
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI KUTATÓINTÉZET

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja
Történettudományi Kutatóintézet
Budapest, 2026

A kötet megjelenését a Magyar Tudományos Akadémia támogatta.
A kötet elkészítéséhez szükséges kutatásokat az NKFIH PD 132018-as projektje
és az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatta.

© Kökényesi Zsolt, 2026

© ELTE HTK, 2026

Lektorálta: Fazekas István

ISBN 978-963-416-525-5

ISSN 2063-3742

Borítón: Ismeretlen festő: Tanítási jelenet egy fiúiskolában, 1750 körül
(Wien Museum, Inventarnummer: 75408.)

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Kiadja az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja
Történettudományi Kutatóintézet
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató
A könyvsorozat logóját Szakács Imre festőművész készítette
Nyomdai előkészítés: ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet
Tudományos Információs Osztály
Vezető: Kovács Éva
Olvasószerkesztő: Csák Lilla, Ördög Virág
Képszerkesztő: Kocsis Gabriella
Térképek: Nagy Béla
Borító: Zsigmondné Balázs Ildikó
Tördelés: Hudecz Andrea
Nyomdai munka: Prime Rate Zrt.
Felelős vezető: Dr. Tomcsányi Péter

TARTALOM

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	9
BEVEZETÉS	11
A kutatás kérdésfelvetései és megközelítésmódja	11
Források	15
Historiográfiai előzmények és hatások	19
A JEZSUITA ISKOLARENDSZER KIÉPÜLÉSE	
A SZENT KORONA ORSZÁGAIBAN	24
A JEZSUITA ISKOLAHÁLÓZAT FŐNEMESI TANULÓI	36
Diáklétszám-változások és beiratkozási trendek	36
A beiratkozási létszámok változása	36
A diákság évfolyamok közötti megoszlása	48
A tanulók intézmények szerinti eloszlása	56
Peregrináció és felsőbb stúdium	67
A diákság gimnáziumok közötti mobilitása	67
A továbbtanulás lehetőségei és intézményi keretei	77
Az akadémiai és egyetemi beiratkozások kronológiai változása	77
Stúdium a Magyar Királyságban és az Erdélyi Fejedelemségben	81
Továbbtanulás a cseh és az osztrák örökös tartományokban	88
Lehetőségek a Habsburg Monarchián kívül	97
Egyetemi fokozatok	111
A továbbtanulás mérlege a gimnáziumok felől	117
A diákság összetétele	120
Társadalmi állás	121
Felekezeti hovatartozás	126
Életkor	128
Náció	132
Származási hely	138
Konviktorok és szeminaristák	150
Kongregációs tagság	162
A matrikulák további bejegyzései	167
Kapcsolatok és érvényesülés	170
A diákok közötti családi kapcsolatok	170
Megtérülő befektetés? Kitekintés a karrierpályákra	182
Pályaválasztási mintázatok	182
Szerzetesek és főpapok	186
Katonák és hivatalnokok	191
Az országos elit	197

CSALÁDI MŰVELŐDÉSI HAGYOMÁNYOK ÉS STRATÉGIÁK	204
A Koháry familia	204
Öt generáció művelődési gyakorlata	208
Koháry (I.) István	208
Koháry (I.) István fiai	210
Koháry Farkas gyermekei	215
Koháry András fiai	222
Koháry Ferenc	231
Diákélet és reprezentáció	238
Diáklevelek és nevelők híradásai	238
A ranghoz méltó diákélet és költségei	244
Megmutatkozás az iskola által biztosított nyilvánosságban	248
<i>Kavalierstour</i> helyett katonai szolgálat?	257
A Batthyány család grófi ága	264
A család művelődése a 17. században	265
A felmenők	265
Batthyány (I.) Pál árvái	268
Batthyány (I.) Zsigmond fiainak iskoláztatása és érvényesülése	275
Batthyány (I.) Imre fiainak oktatása	287
Pályakezdés és karrier	301
A katolikus Telekiek	310
Teleki (III.) János felekezetváltása	312
Az első katolikus generáció iskoláztatása	321
Hasonlóságok és változások az unokák képzésében	330
ÖSSZEGZÉS. A KATOLIKUS FŐNEMESI OKTATÁS JELLEGZETESSÉGEI ÉS A JEZSUITA REND SZEREPVÁLLALÁSA	340
ADATTÁR A JEZSUITA ISKOLÁK FŐÚRI TANULÓIHOZ	347
Útmutató a használathoz	357
Adattár	375
BIBLIOGRÁFIA	967
Levéltári és kéziratos források	967
Nyomtatott források	976
Kiadott források	979
Online adatbázisok, adattárak	988
Szakirodalom	989
KÉPJEGYZÉK	1023
SUMMARY. ARISTOCRATS IN THE SCHOOLROOM: STUDENTS FROM THE HIGH NOBILITY IN THE JESUIT SCHOOL NETWORK OF HUNGARY AND TRANSYLVANIA IN THE 17TH-18TH CENTURIES	1027
SZEMÉLYNÉVMUTATÓ	1033